

De vernieuwing van de Senaat bij de samenvallende verkiezingen van 9 juni 2024

1. Samenstelling van de Senaat (artikel 67 van de Grondwet)

De Senaat telt zestig leden: vijftig deelstaatsenatoren en tien gecoöpteerde senatoren.

De vijftig deelstaatsenatoren -negenentwintig Nederlandstalige, twintig Franstalige en één Duitstalige- worden aangewezen door en uit de parlementen van de gemeenschappen en de gewesten.

Het *Vlaams Parlement* wijst negenentwintig senatoren aan uit zijn leden of uit de Nederlandse taalgroep van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest. Minstens één van die senatoren woont op de dag van zijn verkiezing in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.¹

Het *Parlement van de Franse Gemeenschap* wijst tien senatoren aan, waaronder drie leden van de Franse taalgroep van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest. Twee van die drie Brusselse parlementsleden moeten ook deel uitmaken van het Parlement van de Franse Gemeenschap, voor de derde hoeft dat niet.² De zeven overige senatoren wijst het Parlement van de Franse Gemeenschap aan uit zijn Waalse leden.³

Het *Parlement van het Waalse Gewest* wijst acht senatoren aan uit zijn leden.

De *Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement* wijst twee senatoren aan uit zijn leden.^{4 en 5}

¹ Artikel 67, § 2, eerste lid, van de Grondwet. Strikt beschouwd wordt met “verkiezing” niet de verkiezing tot parlements lid, maar de *aanwijzing als senator* bedoeld. Naast de 17 Nederlandstalige leden van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement komen ook de 6 Brusselse leden van het Vlaams Parlement in aanmerking.

² Het Parlement van de Franse Gemeenschap bestaat uit alle 75 leden van het Waals Parlement en 19 van de 72 leden van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Het Parlement van de Franse Gemeenschap dient dus 2 senatoren aan te wijzen uit zijn 19 Brusselse leden en een derde uit alle 72 Franstalige leden van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.

³ Aangezien het tweede lid van artikel 67, § 2, in tegenstelling tot het eerste lid, *niet* aanvangt met “ten minste”, lijkt de tekst van de Grondwet uit te sluiten dat het Parlement van de Franse Gemeenschap meer dan 3 senatoren uit de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement aanwijst.

⁴ De Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement telt 72 leden. De grondwetgever maakt in artikel 67, § 1, 4°, geen onderscheid tussen de 19 leden die door de taalgroep ook tot lid van het Parlement van de Franse Gemeenschap worden verkozen, en de 53 overige leden. Bijgevolg kan de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement zijn deelstaatsenatoren ook aanwijzen uit die groep van 19 leden waaruit het Parlement van de Franse Gemeenschap krachtens artikel 67, § 2, tweede lid, eveneens 2 of 3 senatoren moet aanwijzen.

⁵ De groep van 20 Franstalige deelstaatsenatoren bestaat dus uit 15 leden van het Waals Parlement (*ipso facto* ook lid van het Parlement van de Franse Gemeenschap) en 5 leden van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement (waarvan minstens 2 ook lid zijn van het Parlement van de Franse Gemeenschap).

Theoretisch is het niet uitgesloten dat het Waals Parlement een Duitstalig lid (een lid dat de eed uitsluitend of in de eerste plaats in het Duits heeft afgelegd) tot deelstaatsenator aanwijst. In dat geval daalt het aantal leden van het Parlement van de Franse Gemeenschap onder de Franstalige deelstaatsenatoren. Duitstalige Waalse parlementsleden

Het *Parlement van de Duitstalige Gemeenschap* wijst één senator aan uit zijn leden.

De tien gecoöpteerde senatoren worden aangewezen door de deelstaatsenatoren.⁶ De Nederlandstalige deelstaatsenatoren wijzen zes gecoöpteerde leden aan, de Franstalige deelstaatsenatoren vier.

* * *

Niet meer dan twee derden van de senatoren mag van hetzelfde geslacht zijn. De Senaat telt dus minstens twintig mannelijke en minstens twintig vrouwelijke leden.

2. Verdeling van de zetels en aanwijzing van de senatoren (artikel 68 van de Grondwet en titel VII van het Kieswetboek)

2.1. Zetelverdelingen

2.1.1. Principes

Op 9 juni 2024 worden negenenvijftig van de zestig Senaatszetels tussen de politieke partijen verdeeld. Die zetels worden evenredig verdeeld op basis van de resultaten van de verkiezingen voor *andere parlementen*: enerzijds de verkiezingen voor de gemeenschaps- en de gewestparlementen (zetelverdeling voor de deelstaatsenatoren) en anderzijds de verkiezingen voor de Kamer van volksvertegenwoordigers (zetelverdeling voor de gecoöpteerde senatoren).

Formeel worden de zetels toegewezen aan *politieke formaties*.⁷ Een politieke formatie bestaat uit kandidatenlijsten uit verschillende kieskringen voor dezelfde verkiezing, die vóór die verkiezing een verklaring van samenhang afleggen. De som van de stemmen die op de samenhangende kandidatenlijsten zijn uitgebracht, vormt het “stemcijfer” van de politieke formatie. De zetels worden tussen de politieke formaties verdeeld naar verhouding van de behaalde stemcijfers.⁸

De griffier van de Senaat, aan wie in de procedure voor de vernieuwing van de Senaat zowel vóór als na de verkiezingen een centrale rol is toegekend, stelt de zetelverdeling voor de

maken immers geen deel uit van het Parlement van de Franse Gemeenschap, maar worden daar door hun opvolger vervangen (artikel 24*bis*, § 4, tweede lid, en § 5, derde lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen).

⁶ Uitzonderlijk kan een gecoöpteerd senator worden aangewezen door leden van de Kamer van volksvertegenwoordigers (art. 67, § 4, Gw.) (*infra*).

⁷ De term “politieke formatie” komt niet voor in de Grondwet. In de artikelen 67, § 4, en 68 van de Grondwet wordt het woord “lijst” gebruikt met dezelfde betekenis als de term “politieke formatie” in titel VII van het Kieswetboek. Een “lijst” in die grondwetsbepalingen is dus een groep van samenhangende kandidatenlijsten uit verschillende kieskringen voor dezelfde verkiezing.

⁸ Artikel 68 van de Grondwet.

deelstaatsenatoren⁹ en voor de gecoöpteerde senatoren¹⁰ vast. Welbeschouwd stelt de griffier vier afzonderlijke zetelverdelingen vast:

1. *de zetels van de Nederlandstalige deelstaatsenatoren (29)* worden verdeeld op basis van de stemcijfers van de politieke formaties bij de verkiezing van het Vlaams Parlement;
2. *de zetels van de Franstalige deelstaatsenatoren (20)* worden verdeeld op basis van de stemcijfers van de politieke formaties bij de verkiezingen van het Waals Parlement en van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement;
3. *de zetels van de gecoöpteerde senatoren van de Nederlandse taalgroep (6)* worden verdeeld op basis van de stemcijfers van de “Nederlandstalige” politieke formaties bij de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers;
4. *de zetels van de gecoöpteerde senatoren van de Franse taalgroep (4)* worden verdeeld op basis van de stemcijfers van de “Franstalige” politieke formaties bij de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Voor de zestigste zetel – de zetel van de deelstaatsenator uit het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap – geldt een afzonderlijke regeling. Die senator wordt immers bij stemming aangewezen door het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap.¹¹ De zetel komt dus niet automatisch toe aan de kandidatenlijst die bij de verkiezing van het parlement het hoogste stemcijfer heeft behaald.

2.1.2. Vorming van politieke formaties

In tegenstelling tot wat de term doet vermoeden, zijn er geen (partij)politieke criteria voor de vorming van politieke formaties; ook kandidatenlijsten van verschillende partijen kunnen samen een verklaring van samenhang afleggen. Het moet enkel gaan om kandidatenlijsten uit *verschillende kieskringen* die voor *dezelfde zetelverdeling* in aanmerking mogen worden genomen. Een politieke formatie bestaat uit minstens twee kandidatenlijsten.

Naar aanleiding van de samenvallende verkiezingen van 9 juni 2024 worden afzonderlijke politieke formaties gevormd met het oog op de vier zetelverdelingen in de Senaat (*supra*).

1. Voor de verdeling van de zetels van de *Nederlandstalige deelstaatsenatoren* kunnen kandidatenlijsten voor de verkiezing van het Vlaams Parlement politieke formaties vormen.¹²

⁹ Artikel 210*quater* van het Kieswetboek.

¹⁰ Artikel 216 van het Kieswetboek.

¹¹ Artikel 68, § 1, zesde lid, van de Grondwet. In de hiernavolgende tekst over de zetelverdeling voor de deelstaatsenatoren, blijft deze zetel dan ook buiten beschouwing.

¹² Artikel 68, § 1, eerste lid, van de Grondwet.

Aangezien er zes kieskringen zijn voor de verkiezing van het Vlaams Parlement (vijf kieskringen die samenvallen met de vijf Vlaamse provincies plus de negentien Brusselse gemeenten die samen de kieskring Brussel vormen), bestaat een politieke formatie uit maximaal zes samenhangende lijsten. In Brussel kan enkel een kandidatenlijst voor de verkiezing van het Vlaams Parlement deel uitmaken van een dergelijke politieke formatie; kandidatenlijsten voor de (in dezelfde kieskring verkozen) Nederlandse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement komen niet in aanmerking. Immers, hoewel de deelstaatsenatoren ook kunnen worden aangewezen uit de leden van de Nederlandse taalgroep, tellen de op de lijsten voor de verkiezing van die taalgroep uitgebrachte stemmen niet mee voor de berekening van de zetelverdeling.

2. Voor de verdeling van de zetels van de *Franstalige deelstaatsenatoren* kunnen kandidatenlijsten voor de verkiezing van het Waals Parlement en kandidatenlijsten voor de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement politieke formaties vormen.¹³

Aangezien er bij de verkiezing van het Waals Parlement elf kieskringen zijn en het Brusselse Parlement in één kieskring wordt verkozen, bestaat een politieke formatie uit maximaal twaalf samenhangende lijsten. Rekening houdende met de “kiesdrempel”, die zowel bij de Waalse als bij de Brusselse verkiezingen moet worden gehaald (*infra*), bestaat een politieke formatie in de praktijk uit een kandidatenlijst voor de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en een of meer kandidatenlijsten voor de verkiezing van het Waals Parlement.

3. Voor de verdeling van de zetels van de *Nederlandstalige gecoöpteerde senatoren* bestaat een politieke formatie uit twee of meer kandidatenlijsten voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers in de kieskringen Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Brussel-Hoofdstad.¹⁴

4. Voor de verdeling van de zetels van de *Franstalige gecoöpteerde senatoren* bestaat een politieke formatie uit twee of meer kandidatenlijsten voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers in de kieskringen Henegouwen, Luik, Luxemburg, Namen, Waals-Brabant en Brussel-Hoofdstad. Ook een in de kieskring Vlaams-Brabant ingediende kandidatenlijst kan deel uitmaken van een politieke formatie met het oog op de zetelverdeling voor de Franstalige gecoöpteerde senatoren. In dat geval tellen echter enkel de stemmen die in het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde op die lijst worden uitgebracht (en niet de in het administratief arrondissement Leuven op dezelfde lijst uitgebrachte stemmen), mee voor het totale stemcijfer van de politieke formatie.¹⁵

Doordat de relevante kiesomschrijvingen voor de twee zetelverdelingen van de gecoöpteerde senatoren elkaar gedeeltelijk overlappen, kan een politieke formatie die bestaat uit een kandidatenlijst in Brussel-Hoofdstad en een kandidatenlijst in Vlaams-Brabant, meedingen naar

¹³ Artikel 68, § 1, derde lid, van de Grondwet.

¹⁴ Artikel 217 *juncto* artikel 217*quinquies* van het Kieswetboek (artikel 217*quinquies* is, op grond van artikel 68, § 2, eerste lid, van de Grondwet, een bijzonderemeerderheidsbepaling).

¹⁵ Artikel 217 *juncto* artikel 217*quater* van het Kieswetboek (artikel 217*quater* is, op grond van artikel 68, § 2, eerste lid, van de Grondwet, een bijzonderemeerderheidsbepaling).

de zes zetels van de Nederlandse taalgroep of naar de vier zetels van de Franstalige taalgroep. Ze moet echter een keuze maken; de grondwetgever heeft immers bepaald dat een politieke formatie slechts aan een van beide zetelverdelingen kan deelnemen.¹⁶

Ook voor afzonderlijke kandidatenlijsten geldt de regel dat ze slechts voor de zetelverdeling van een enkele taalgroep in aanmerking mogen worden genomen.¹⁷

Een kandidatenlijst in de kieskring Brussel-Hoofdstad kan ofwel met een of meer lijsten uit de Vlaamse provincies een politieke formatie vormen voor de zetelverdeling aan Nederlandstalige kant, ofwel met een of meer lijsten uit de Waalse provincies (en Vlaams-Brabant) een politieke formatie vormen voor de zetelverdeling aan Franstalige kant. De lijst mag echter geen deel uitmaken van twee politieke formaties.

Hetzelfde geldt voor een kandidatenlijst in de kieskring Vlaams-Brabant: hij kan deel uitmaken van een “Nederlandstalige” politieke formatie (in dat geval worden alle op de lijst uitgebrachte stemmen in aanmerking genomen) of van een “Franstalige” politieke formatie (in dat geval worden enkel de in Halle-Vilvoorde op de lijst uitgebrachte stemmen in aanmerking genomen), maar niet van beide. Ook een “splitsing”, waarbij een Vlaams-Brabantse kandidatenlijst voor de in Halle-Vilvoorde behaalde stemmen zou samenhangen met Franstalige lijsten, en voor de in het arrondissement Leuven uitgebrachte stemmen met Nederlandstalige lijsten, is uitgesloten.

* * *

Kandidatenlijsten die een politieke formatie willen vormen, stellen een verklaring van samenhang op die wordt ondertekend door ten minste twee van de eerste drie kandidaat-titularissen van elk van de lijsten.¹⁸ De verklaring wordt uiterlijk de achttiende dag vóór de stemming (woensdag 22 mei 2024) vóór 16 uur tegen ontvangstbewijs aan de griffier van de Senaat overhandigd.¹⁹ De zeventiende dag vóór de stemming (donderdag 23 mei 2024) kijkt de griffier de geldigheid van de verklaringen van samenhang na.²⁰

¹⁶ Artikel 68, § 2, tweede lid, van de Grondwet (met “lijst” wordt in de artikelen 67 en 68 van de Grondwet een politieke formatie in de zin van titel VII van het Kieswetboek bedoeld).

¹⁷ Zie de toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek ten gevolge van de hervorming van de Senaat (stuk Senaat, nr. 5-1744/1, 9). Hoewel dat cumulatieverbod niet met zoveel woorden in de wettekst staat, volgt het uit de gezamenlijke lezing van artikel 68, § 2, tweede lid, van de Grondwet en de bepalingen van titel VII, hoofdstuk III, afdeling 1, van het Kieswetboek.

¹⁸ Artikel 210*quinquies*, § 2, eerste lid, en artikel 217, § 3, eerste lid, van het Kieswetboek.

Ten gevolge van een tekstverbetering in de Kamer, luidt de tekst van beide bepalingen dat “de verklaring wordt ondertekend door ten minste *twee van de drie eerste* kandidaat-titularissen van de betrokken lijsten” (toegevoegde cursivering; in plaats van “twee van de eerste drie”). Aangezien de wetgever bedoelt dat van de drie hoogst geplaatste kandidaten op elke lijst er minstens twee moeten tekenen, was de oorspronkelijke formulering correct. De “verbeterde tekst” is dubbelzinnig. In geval van een politieke formatie van drie samenhangende kandidatenlijsten, zou het volgens een letterlijke lezing volstaan dat twee van de drie lijsttrekkers (“twee van de drie eerste kandidaat-titularissen van de betrokken lijsten”) de verklaring ondertekenen. Een dergelijke verklaring zou echter nietig zijn (*infra*).

¹⁹ Artikel 210*quinquies*, § 2, tweede lid, en artikel 217, § 3, tweede lid, van het Kieswetboek.

²⁰ Artikel 210*quinquies*, § 5, en artikel 217, § 6, van het Kieswetboek.

Een verklaring is nietig wanneer lijsten uit een zelfde kieskring samenhangen²¹ of wanneer lijsten samenhangen die niet voor dezelfde zetelverdeling in aanmerking mogen worden genomen.²² De verklaring is eveneens nietig wanneer ze niet is ondertekend door ten minste twee van de eerste drie kandidaat-titularissen van elk van de lijsten.²³

Indien een in de verklaring van samenhang opgenomen kandidatenlijst door het bevoegde kieskringhoofdbureau wordt afgewezen, blijft de verklaring daarentegen wel geldig voor de overige kandidatenlijsten.^{24 25}

Nog dezelfde dag (donderdag 23 mei 2024) maakt de griffier een tabel op waarin elke groep van samenhangende lijsten wordt aangewezen met een letter A, B, C enzovoort.²⁶ Rekening houdende met de afzonderlijke formatievorming voor elk van de vier zetelverdelingen (*supra*), stelt de griffier vier afzonderlijke tabellen met politieke formaties op. Het Kieswetboek bevat geen regels voor de bekendmaking van die tabellen.

Het Kieswetboek voorziet niet in de mogelijkheid om een verklaring van samenhang, naar aanleiding van het geldigheidsonderzoek door de griffier, te verbeteren of aan te vullen. Er is evenmin een beroepsmogelijkheid tegen de beslissing van de griffier om een verklaring van samenhang als nietig te beschouwen en de betrokken groep van lijsten bijgevolg niet op te nemen in de tabel met politieke formaties die voor de zetelverdeling in aanmerking komen.

2.1.3. Zetelverdelingen voor de deelstaatsenatoren

2.1.3.1. Berekening van de stemcijfers van de politieke formaties

²¹ Artikel 210*quinquies*, § 3, 1°, en artikel 217, § 4, 1°, van het Kieswetboek.

²² Artikel 210*quinquies*, § 3, 2°, en artikel 217, § 4, 2°, van het Kieswetboek.

Luidens artikel 217, § 4, 2°, is een verklaring (van een politieke formatie bij de Kamerverkiezingen) nietig wanneer ze “betrekking heeft op lijsten uit kieskringen voor zowel de verdeling van de zetels bedoeld in artikel 217*quater* als de zetels bedoeld in artikel 217*quinquies*”. Die formulering is opnieuw onzorgvuldig, omdat de kieskring Brussel-Hoofdstad wel degelijk voor die beide zetelverdelingen in aanmerking wordt genomen (hetzelfde geldt, wat de in Halle-Vilvoorde uitgebrachte stemmen betreft, voor de kieskring Vlaams-Brabant). Wat de wetgever bedoelt, is dat een lijst uit een kieskring die uitsluitend in aanmerking komt voor de zetelverdeling van de Franstalige gecoöpteerde senatoren, niet in dezelfde verklaring van samenhang mag voorkomen als een lijst uit een kieskring die uitsluitend meetelt voor de zetelverdeling van de Nederlandstalige gecoöpteerde senatoren.

²³ Artikel 210*quinquies*, § 3, 3°, en artikel 217, § 4, 3°, van het Kieswetboek. Zie voetnoot 18 (*supra*) over de onnauwkeurige formulering van het ondertekeningsvereiste.

²⁴ Artikel 210*quinquies*, § 4, en artikel 217, § 5, van het Kieswetboek. De verklaring blijft enkel geldig indien er, na de afwijzing, minstens twee samenhangende kandidatenlijsten overblijven.

²⁵ Het verschil is opvallend: wanneer de griffier bijvoorbeeld zou vaststellen dat in een verklaring van samenhang één handtekening van een kandidaat-titularis van een van de lijsten ontbreekt, is de verklaring nietig en komt de politieke formatie niet in aanmerking voor de verdeling van de Senaatszetels; wanneer de griffier daarentegen vaststelt dat diezelfde kandidatenlijst (met de nodige handtekeningen) door het kieskringhoofdbureau is afgewezen, blijft de verklaring van samenhang gelden voor de overige lijsten en kan de politieke formatie wel nog Senaatszetels verwerven.

²⁶ Artikel 210*quinquies*, § 5, en artikel 217, § 6, van het Kieswetboek.

Twee dagen na de stemming²⁷ berekent de griffier van de Senaat het “totale stemcijfer” dat elke politieke formatie heeft behaald. Het totale stemcijfer van een formatie is de som van de stemmen die op de in haar verklaring van samenhang opgenomen kandidatenlijsten zijn uitgebracht. Bij die berekening gebruikt de griffier de cijfers die de zestien kieskringhoofdbureaus (vijf Vlaamse en elf Waalse) en het gewestbureau in Brussel hem bezorgen. Elk bureau stelt een samenvattende tabel op met het totaal aantal stemmen dat op elk van de kandidatenlijsten in de kieskring is uitgebracht. Het Brusselse gewestbureau stelt zowel een tabel op voor de verkiezing van de Brusselse leden van het Vlaams Parlement als een tabel voor de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.²⁸

Hoewel dat niet uitdrukkelijk wordt bepaald in het Kieswetboek, moeten de kieskringhoofdbureaus en het gewestbureau de griffier van de Senaat eveneens de resultaten van de toewijzing van de zetels meedelen. De griffier heeft die informatie nodig om na te gaan of de politieke formaties de “kiesdrempels” voor de zetelverdeling in de Senaat halen (*infra*).

2.1.3.2. Zetelverdeling voor de Nederlandstalige deelstaatsenatoren

Om deel te mogen nemen aan de zetelverdeling in de Senaat moet een politieke formatie bij de verkiezing van het Vlaams Parlement minstens een zetel behalen.²⁹ Bovendien moet haar totale stemcijfer minstens vijf procent bedragen van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement.³⁰

De vijfprocentdrempel mag niet worden verward met de kiesdrempel voor de zetelverdeling in het Vlaams Parlement, die eveneens vijf procent bedraagt.³¹ Terwijl de Vlaamse kiesdrempel door een *kandidatenlijst op het niveau van de kieskring* moet worden gehaald, gelden de twee drempels om deel te mogen nemen aan de zetelverdeling in de Senaat voor *de politieke formatie in haar geheel bij de volledige verkiezing van het Vlaams Parlement*. Het is dus niet vereist dat elke in de verklaring van samenhang opgenomen kandidatenlijst een zetel en vijf procent van de in de kieskring uitgebrachte stemmen behaalt.³²

²⁷ Dinsdag 11 juni 2024 moet worden beschouwd als een *richtdatum*. Uiteraard kan de griffier de berekeningen pas aanvangen wanneer hij over de officiële definitieve stemcijfers beschikt. Na de verkiezingen van 25 mei 2014 zijn de zetelverdelingen voor de Senaat pas vastgesteld op woensdag 4 juni 2014; na de verkiezingen van 26 mei 2019, op woensdag 29 mei 2019.

²⁸ Zie de artikelen 210*sexies*, 210*septies* en 210*octies*, § 1, van het Kieswetboek.

²⁹ Artikel 68, § 1, tweede lid, van de Grondwet.

³⁰ Artikel 210*octies*, § 2, van het Kieswetboek.

³¹ “Tot de zetelverdeling worden enkel toegelaten, de lijsten die minstens 5 % van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen behaald hebben in de kieskring waar zij voor stemming aan de kiezers voorgedragen werden.” (artikel 29*ter*, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen).

³² In principe kan het voor een politieke formatie volstaan dat één van haar kandidatenlijsten de Vlaamse kiesdrempel haalt, om in aanmerking te komen voor de zetelverdeling in de Senaat. Omgekeerd is het mogelijk dat een politieke formatie waarvan alle kandidatenlijsten de Vlaamse kiesdrempel halen, toch wordt uitgesloten van de

Na de schrapping van de politieke formaties die geen parlamentszetel of geen vijf procent hebben behaald, worden de negenentwintig zetels evenredig verdeeld onder de overblijvende formaties. Daarbij wordt het zogenaamde stelsel-D'Hondt toegepast.³³ Concreet wordt het totale stemcijfer van elke politieke formatie achtereenvolgens gedeeld door 1, 2, 3, 4, 5, enzovoort. De quotiënten worden gerangschikt volgens grootte totdat er voor alle formaties samen negenentwintig quotiënten zijn. Elk quotiënt levert de politieke formatie waaraan het toebehoort een zetel op.

De griffier van de Senaat stelt een proces-verbaal op van de zetelverdeling en kondigt het resultaat in het openbaar af.³⁴

2.1.3.3. Zetelverdeling voor de Franstalige deelstaatsenatoren

Om deel te mogen nemen aan de zetelverdeling in de Senaat moet een politieke formatie zowel bij de verkiezing van het Waals Parlement als bij de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement minstens een zetel behalen.³⁵ Bovendien moet ze bij elk van beide verkiezingen minstens vijf procent behalen van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen.³⁶

zetelverdeling in de Senaat (indien de politieke formatie niet in elke kieskring een verbonden lijst heeft en haar stemmentotaal minder dan 5 % van de bij de verkiezing van het Vlaams Parlement uitgebrachte stemmen bedraagt).

³³ Artikel 210*octies*, § 3, van het Kieswetboek.

³⁴ Artikel 210*nonies* van het Kieswetboek. De zetelverdeling wordt op de website van de Senaat bekendgemaakt.

³⁵ Artikel 68, § 1, vierde lid, van de Grondwet.

De grondwetgever vereist dat een politieke formatie, om deel te mogen nemen aan “de zetelverdeling voor de Senaat bedoeld in artikel 67, § 1, 2° tot 4°, [ten minste een zetel behaalt] in respectievelijk het Parlement van de Franse Gemeenschap, het Waals Parlement en de Franse taalgroep van het Parlement van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest”. Door het verkeerde gebruik van het woord “respectievelijk” en de uitdrukkelijke vereiste van een zetel in het Parlement van de Franse Gemeenschap (terwijl elke formatie die een zetel behaalt in het Waals Parlement *ipso facto* een zetel heeft in het Parlement van de Franse Gemeenschap) is de grondwetsbepaling moeilijk leesbaar.

³⁶ “Worden enkel toegestaan voor de zetelverdeling de politieke formaties waarvan de lijsten minstens 5 % van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen voor de verkiezing van zowel het Waals Parlement als de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement hebben behaald.” (artikel 210*decies*, § 2, van het Kieswetboek).

Ook deze bepaling is onzorgvuldig geredigeerd. Volgens een letterlijke lezing bedraagt de kiesdrempel voor een politieke formatie 5 % van de som van de bij beide verkiezingen (Waals Parlement en de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement) geldig uitgebrachte stemmen. Bij de verkiezingen van 25 mei 2014 behaalde de politieke formatie G (die bestond uit de kandidatenlijsten van PTB-GO! voor de verkiezing van het Waals Parlement en de lijst van PTB*PVDA-GO! voor de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement) meer dan 5 % van de bij beide verkiezingen samen uitgebrachte stemmen. Haar Brusselse lijst behaalde echter slechts 3,86 % van de bij de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement uitgebrachte stemmen. Om die reden stelde de griffier van de Senaat vast dat de politieke formatie niet voldeed aan de in artikel 210*decies*, § 2, van het Kieswetboek opgenomen voorwaarde en bijgevolg niet mocht deelnemen aan de zetelverdeling (proces-verbaal van 4 juni 2014, *Handelingen*, Senaat, 3 juli 2014, nr. 6-1, 22-23).

Een politieke formatie moet bijgevolg zowel met haar Brusselse kandidatenlijst als met haar Waalse kandidatenlijst(en) aan een dubbele voorwaarde voldoen.

Op de Brusselse kandidatenlijst van de politieke formatie moet minstens één kandidaat verkozen worden. Indien die lijst voor de zetelverdeling in het Brussels Hoofdstedelijke Parlement een lijstenverbinding is aangegaan,³⁷ volstaat het niet dat de lijstengroep een zetel behaalt, wanneer die verkozenen op een andere kandidatenlijst staat en bijgevolg geen deel uitmaakt van de politieke formatie. Hetzelfde geldt voor de vijfprocentdrempel: de (Brusselse kandidatenlijst van de) politieke formatie moet op eigen houtje vijf procent behalen van de voor de verkiezing van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement uitgebrachte stemmen, om in aanmerking te komen voor de zetelverdeling in de Senaat.³⁸

Wat de Waalse kandidatenlijsten betreft, geldt zowel de vereiste om een zetel te behalen als de vijfprocentdrempel voor *de politieke formatie in haar geheel bij de volledige verkiezing van het Waals Parlement*. Net als bij de Vlaamse verkiezingen mag de vijfprocentdrempel niet worden verward met de kiesdrempel voor de zetelverdeling in het Waals Parlement, die eveneens vijf procent bedraagt, maar door een *kandidatenlijst op het niveau van de kieskring* moet worden gehaald.³⁹ Het is dus niet vereist dat elke Waalse kandidatenlijst van de politieke formatie een zetel en vijf procent van de geldig uitgebrachte stemmen in de kieskring behaalt.⁴⁰

Na de schrapping van de politieke formaties die de vereiste zetels of vijfprocentdrempels niet hebben behaald, worden de zetels voor de Franstalige deelstaatsenatoren verdeeld onder de overblijvende formaties. Net als bij de zetelverdeling van de Nederlandse taalgroep, wordt het

³⁷ Bij de Brusselse verkiezingen kunnen kandidatenlijsten van dezelfde taalgroep door middel van een wederzijdse verklaring van lijstenverbinding een “lijstengroep” vormen met het oog op de zetelverdeling in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement; een lijst die geen verbinding aangaat, wordt geacht op zichzelf een “lijstengroep” te vormen met het oog op de toepassing van artikel 20 (artikel 16bis, § 2, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen).

³⁸ De kiesdrempel voor de zetelverdeling in de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijke Parlement, die eveneens 5 % bedraagt, geldt voor de *lijstengroepen* (artikel 20, § 2, tweede lid, van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen).

Het is dus mogelijk dat de Brusselse lijst van een politieke formatie op eigen kracht de drempel van 5 % niet haalt (waardoor de formatie wordt uitgesloten van de zetelverdeling voor de Franstalige deelstaatsenatoren), maar dankzij een lijstenverbinding voor de Brusselse verkiezingen die drempel wél overschrijdt en ook zetels behaalt in de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Dat was precies het geval met de PTB*PVDA-GO!-lijst bij de verkiezingen van 25 mei 2014. Dankzij een lijstenverbinding met BUB, Parti Pirate, Probruxsel en Rassemblement R werd de kiesdrempel gehaald en telde de PTB*PVDA-GO!-lijst (met 3,86 % van de stemmen) 4 verkozenen in het Brussels Parlement.

³⁹ “Tot de zetelverdeling worden enkel toegelaten, de lijsten die minstens 5 % van het algemeen totaal van de geldig uitgebrachte stemmen behaald hebben in de kieskring waar zij voor stemming aan de kiezers voorgedragen werden.” (artikel 29ter, eerste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen).

⁴⁰ Als een politieke formatie bij de Brusselse verkiezingen aan de twee minimumvoorwaarden voldoet, kan het in principe volstaan dat één van haar kandidatenlijsten de Waalse kiesdrempel haalt, om in aanmerking te komen voor de zetelverdeling in de Senaat. Omgekeerd is het mogelijk dat alle kandidatenlijsten van een politieke formatie in hun kieskring de kiesdrempel halen, maar dat de formatie toch wordt uitgesloten van de zetelverdeling in de Senaat, omdat ze niet in elke kieskring een verbonden lijst heeft en het stemmentotaal van haar Waalse lijst minder dan 5 % van de bij de verkiezing van het Waals Parlement uitgebrachte stemmen bedraagt.

stelsel-D'Hondt toegepast.⁴¹ Het totale stemcijfer van elke politieke formatie wordt achtereenvolgens gedeeld door 1, 2, 3, 4, 5, enzovoort. De quotiënten worden gerangschikt volgens grootte totdat er voor alle formaties samen twintig quotiënten zijn. Elk quotiënt levert de politieke formatie waaraan het toebehoort een zetel op.

Bij de zetelverdeling wordt *niet* bepaald in welk van de drie assemblees (Parlement van de Franse Gemeenschap, Waals Parlement en de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement) de politieke formaties de titularissen van de hen toegewezen zetel mogen aanwijzen. De twintig zetels van de Franstalige deelstaatsenatoren worden in één beweging en zonder specificatie per parlement verdeeld.

De griffier van de Senaat stelt een proces-verbaal op van de zetelverdeling en kondigt het resultaat in het openbaar af.⁴²

2.1.4. Zetelverdelingen voor de gecoöpteerde senatoren

2.1.4.1. Berekening van de stemcijfers van de politieke formaties⁴³

De dag na de stemming⁴⁴ berekent de griffier van de Senaat het “totale stemcijfer” dat elke politieke formatie heeft behaald.⁴⁵ Het totale stemcijfer van een formatie is de som van de stemmen die op de in haar verklaring van samenhang opgenomen kandidatenlijsten zijn uitgebracht. Bij die berekening gebruikt de griffier de cijfers die de elf kieskringhoofdbureaus voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers hem bezorgen. Elk bureau stelt een samenvattende tabel op met het totaal aantal stemmen dat op elk van de kandidatenlijsten in de kieskring is uitgebracht.

In de kieskring Vlaams-Brabant moet het hoofdbureau voor een kandidatenlijst die deel uitmaakt van een politieke formatie voor de zetelverdeling van de gecoöpteerde senatoren van de *Franse* taalgroep, het totaal aantal stemmen opsplitsen in het aantal stemmen dat die lijst in het

⁴¹ Artikel 210*decies*, § 3, van het Kieswetboek.

⁴² Artikel 210*undecies* van het Kieswetboek. De zetelverdeling wordt op de website van de Senaat bekendgemaakt.

⁴³ Zie de artikelen 217*bis* tot 217*quinquies* van het Kieswetboek.

⁴⁴ Luidens de bepalingen van het Kieswetboek heeft de berekening van de stemcijfers van de politieke formaties voor de zetelverdelingen van de gecoöpteerde senatoren een dag vroeger plaats dan die voor de zetelverdelingen van de deelstaatsenatoren. Wellicht hield de wetgever er rekening mee dat de griffier voor die laatste zetelverdelingen de resultaten nodig heeft van drie verschillende verkiezingen, terwijl de beide zetelverdelingen van de gecoöpteerde senatoren door de resultaten van één verkiezing worden bepaald.

In de praktijk kan maandag 10 juni 2024 slechts als een richtdatum worden beschouwd, omdat de griffier afhangt van de beschikbaarheid van de officiële definitieve stemcijfers. Na de verkiezingen van 25 mei 2014 zijn de zetelverdelingen pas vastgesteld op woensdag 4 juni 2014; na de verkiezingen van 26 mei 2019, op woensdag 29 mei 2019.

⁴⁵ Luidens artikel 217*ter*, § 2, van het Kieswetboek worden enkel lijsten die een verklaring van samenhang hebben afgelegd in aanmerking genomen voor de zetelverdeling van de gecoöpteerde senatoren. Aangezien de zetels worden toegekend aan politieke formaties en een politieke formatie wordt gevormd door lijsten die een verklaring van samenhang afleggen, is de toegevoegde waarde van deze bepaling onduidelijk.

administratief arrondissement Halle-Vilvoorde heeft behaald en het aantal elders in de kieskring behaalde stemmen. De griffier mag immers enkel die eerstgenoemde stemmen meetellen bij de berekening van het totale stemcijfer van die politieke formatie.

2.1.4.2. Bepaling van de kiesdeler en verdeling van de zetels

In tegenstelling tot de zetels van de deelstaatsenatoren, worden de zetels van de gecoöpteerde leden niet verdeeld met toepassing van het stelsel-D'Hondt. De griffier verdeelt de zes zetels in de Nederlandse taalgroep en de vier zetels in de Franse taalgroep volgens het zogenaamde stelsel van “de grootste rest”.⁴⁶

Per taalgroep wordt het totaal van de geldig uitgebrachte stemmen op alle kandidatenlijsten (niet enkel de lijsten van de politieke formaties) gedeeld door het aantal in die taalgroep te verdelen zetels (respectievelijk zes en vier). Het quotiënt vormt de kiesdeler.⁴⁷ Daarna wordt het stemcijfer van elke politieke formatie gedeeld door die kiesdeler. De uitkomst van de deling is het “kiesquotiënt” van de politieke formatie.⁴⁸

Bij een eerste verdeling krijgt elke politieke formatie evenveel zetels als het aantal keer dat de kiesdeler begrepen is in haar stemcijfer (het cijfer vóór de komma van het kiesquotiënt). De overblijvende zetels van de taalgroep worden toegewezen aan de politieke formaties waarvan het kiesquotiënt de grootste rest heeft (het cijfer ná de komma).⁴⁹

* * *

In artikel 217*sexies*, § 2, van het Kieswetboek wordt aangegeven hoe de griffier van de Senaat, met het oog op de bepaling van de kiesdeler in een taalgroep, het totaal van de bij de Kamerverkiezing voor die taalgroep uitgebrachte stemmen moet berekenen.

Voor de Nederlandse taalgroep vult hij de som van de totale stemcijfers van de politieke formaties⁵⁰ aan met de stemmen voor de kandidatenlijsten in de kieskringen Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant die geen verklaring van

⁴⁶ Artikel 68, § 2, eerste lid, van de Grondwet. In die bepaling wordt verwezen naar “het stelsel dat gebruikt wordt in artikel 63, § 2” voor de verdeling van de 150 Kamerzetels over de kieskringen naar verhouding van de bevolkingscijfers.

⁴⁷ Artikel 217*sexies*, § 1, van het Kieswetboek.

⁴⁸ Zie de toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Kieswetboek ten gevolge van de hervorming van de Senaat, stuk Senaat, nr. 5-1744/1, 11.

⁴⁹ Artikel 217*sexies*, § 3, van het Kieswetboek.

⁵⁰ De Nederlandse tekst van artikel 217*sexies*, § 2, tweede lid, is moeilijk leesbaar omdat het woord “worden” ontbreekt (tussen “Nederlandse taalgroep,” en “in aanmerking genomen”).

samenhang hebben afgelegd en 15,27 % van de stemmen voor de kandidatenlijsten in de kieskring Brussel-Hoofdstad die geen verklaring van samenhang hebben afgelegd⁵¹.

Voor de Franse taalgroep vult hij de som van de totale stemcijfers van de politieke formaties aan met de stemmen voor de kandidatenlijsten in de kieskringen Henegouwen, Luik, Luxemburg, Namen en Waals-Brabant die geen verklaring van samenhang hebben afgelegd en 84,73 % van de stemmen voor de kandidatenlijsten in de kieskring Brussel-Hoofdstad die geen verklaring van samenhang hebben afgelegd.⁵²

* * *

De griffier van de Senaat stelt een proces-verbaal op van de zetelverdeling in beide taalgroepen en kondigt het resultaat in het openbaar af.⁵³

2.2. Procedures voor de aanwijzing van de senatoren

2.2.1. Procedures voor de aanwijzing van de deelstaatsenatoren

2.2.1.1. Inleiding

Na de openbare afkondiging van de processen-verbaal van de zetelverdeling, moet de eerste bijeenkomst van de vernieuwde gemeenschaps- en gewestparlementen worden afgewacht om de procedure voor de samenstelling van de Senaat voort te kunnen zetten. De

⁵¹ De in Brussel uitgebrachte stemmen op kandidatenlijsten die geen deel uitmaken van een politieke formatie, worden tussen de Nederlandse en de Franse taalgroep verdeeld op grond van de verhouding van het aantal stemmen op respectievelijk de Nederlandstalige en de Franstalige lijsten ten opzichte van het totaal aantal uitgebrachte stemmen bij de vorige verkiezing (26 mei 2019) van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement (artikel 217*sexies*, § 2, vijfde lid, van het Kieswetboek).

Zie voor de berekening van de verdeelsleutel: verslag aan de Koning bij het koninklijk besluit van 16 oktober 2023 tot vaststelling van het aantal zetels dat toegekend wordt aan het Nederlandse kiescollege en het Franse kiescollege voor de verkiezing van het Europees Parlement (B.S. 8 november 2023).

⁵² In artikel 217*sexies*, § 2, Kieswetboek wordt geen rekening gehouden met de stemmen die in het administratief arrondissement Leuven worden uitgebracht op een kandidatenlijst van een politieke formatie die deelneemt aan de zetelverdeling van de Franse taalgroep. De stemmen die in het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde op die lijst worden uitgebracht, zijn inbegrepen in het totale stemcijfer van de politieke formatie en worden op die manier meegeteld bij het totaal van de voor de Franse taalgroep uitgebrachte stemmen. Dat geldt echter niet voor de in Leuven uitgebrachte stemmen.

Diezelfde stemmen worden evenmin in aanmerking genomen voor het totaal van de voor de Nederlandse taalgroep uitgebrachte stemmen. De stemmen zijn weliswaar uitgebracht in de kieskring Vlaams-Brabant, maar kunnen niet worden beschouwd als stemmen op een kandidatenlijst van een politieke formatie die deelneemt aan de zetelverdeling van de *Nederlandse* taalgroep en evenmin als stemmen op een kandidatenlijst die geen verklaring van samenhang heeft afgelegd.

⁵³ Artikel 217*septies* van het Kieswetboek.

De zetelverdeling wordt op de website van de Senaat bekendgemaakt.

openingsvergaderingen van de vernieuwde parlementen hebben in principe plaats op dinsdag 25 juni 2024 (Waals Parlement en Brussels Hoofdstedelijk Parlement), maandag 1 juli 2024 (Parlement van de Duitstalige Gemeenschap) en dinsdag 2 juli 2024 (Vlaams Parlement en Parlement van de Franse Gemeenschap).

De griffier van de Senaat nodigt de voorzitters⁵⁴ van de vijf parlementen uit om hem de namen van de parlementsleden te bezorgen die tot deelstaatsenator worden aangewezen. Luidens de tekst van het Kieswetboek deelt de griffier de voorzitters het voor hun parlement relevante proces-verbaal van de zetelverdeling mee.⁵⁵ Het door de wetgever voorgeschreven tijdstip voor die mededeling (“na het onderzoek van de geloofsbrieven”) is vaag. Rekening houdende met de strakke timing van de procedure voor de samenstelling van de Senaat en de autonomie inzake interne organisatie van de parlementen⁵⁶, is de meest logische oplossing dat de griffier van de Senaat elk van de vijf voorzitters tegen de openingszitting een formele uitnodiging verzendt om met toepassing van titel VII, hoofdstuk II, afdeling 2, de deelstaatsenatoren aan te wijzen.

2.2.1.2. Aanwijzing van een senator door het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap

Voor de voorzitter van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap vormt niet het onderzoek van de geloofsbrieven, maar “de uitnodiging die de griffier van de Senaat hem heeft gezonden” het beginpunt van de tiendagentermijn waarbinnen hij de naam van de deelstaatsenator aan de griffier moet betekenen.⁵⁷ Dat -niet toegelichte- verschil met de andere parlementen kan de griffier grotendeels opheffen door zijn uitnodiging tegen de openingszitting aan de parlementsvoorzitter te bezorgen.

Het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap wijst bij volstreekte meerderheid een van zijn leden tot deelstaatsenator aan. In principe bezorgt de parlementsvoorzitter uiterlijk op donderdag 11 juli 2024 de naam van die senator aan de griffier van de Senaat.

⁵⁴ Indien de voorzitter van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement niet tot de Franse taalgroep behoort, neemt de eerste ondervoorzitter zijn rol over in de procedure voor de aanwijzing van de deelstaatsenatoren (artikelen 212*bis* en 212*ter* van het Kieswetboek).

⁵⁵ Artikelen 211, § 1, en 212*bis*, § 1, van het Kieswetboek.

Voor de aanwijzing van een senator door het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap (waarvoor uiteraard geen proces-verbaal van de zetelverdeling bestaat) is in het Kieswetboek sprake van een *uitnodiging* door de griffier van de Senaat, zonder dat echter het tijdstip van die uitnodiging wordt gepreciseerd (artikel 214, eerste lid).

⁵⁶ In het kader van de tenuitvoerlegging van het arrest Mugemangango van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM, 10 juli 2020, Mugemangango t. België, nr. 310/15) hebben de meeste deelstaatparlementen in hun reglement een aantal procedurele waarborgen opgenomen die bij het onderzoek van bezwaarschriften tegen de geldigverklaring van de verkiezingen moeten worden verzekerd. Het lijkt aannemelijk dat de toepassing van die waarborgen de duur van de procedure verlengt, waardoor het -indien er bezwaarschriften tegen de verkiezing worden ingediend- niet altijd mogelijk zal zijn om het onderzoek op de dag van de openingsvergadering af te ronden. Volgens de letter van de wet zou de griffier van de Senaat in dat geval ook de mededeling van de zetelverdeling moeten uitstellen.

⁵⁷ Artikel 214 van het Kieswetboek.

2.2.1.3. Aanwijzing van de senatoren door het Vlaams Parlement⁵⁸

In het Vlaams Parlement worden de deelstaatsenatoren aangewezen door de politieke formaties waaronder de zetels werden verdeeld. Een politieke formatie valt niet noodzakelijkerwijs samen met een fractie in het parlement; ze bestaat uit de parlementsleden die verkozen zijn op de samenhangende kandidatenlijsten van die formatie.

Uiterlijk vijf dagen na het onderzoek van de geloofsbrieven bezorgt elke politieke formatie de parlementsvoorzitter een lijst met zoveel namen als het aantal zetels van deelstaatsenator waar ze recht op heeft. De lijst moet ondertekend zijn door de meerderheid van de parlementsleden die tot de politieke formatie behoren. De tot senator aangewezen leden moeten deel uitmaken van het Vlaams Parlement of van de Nederlandse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.⁵⁹ In het Vlaams Parlement mag de politieke formatie enkel uit haar eigen verkozenen senatoren aanwijzen; bij een aanwijzing uit de Nederlandse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement is de keuze daarentegen volledig vrij, aangezien de leden van die taalgroep geen deel uitmaken van de bij de verkiezing van het Vlaams Parlement gevormde politieke formaties.⁶⁰

De bij de opstelling van de lijsten betrokken politieke formaties moeten overleg plegen met het oog op de naleving van het grondwettelijke voorschrift dat minstens één van de negentwintig Nederlandstalige deelstaatsenatoren in het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad woont.⁶¹ Om aan die voorwaarde te voldoen, hoeven ze niet noodzakelijkerwijs een lid van de Nederlandse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement aan te wijzen. Het kan ook gaan om een van de zes in Brussel verkozen leden van het Vlaams Parlement.

Nadat hij zich ervan vergewist heeft dat de voorwaarden voor het opmaken van de lijsten zijn vervuld, betekent de voorzitter van het Vlaams Parlement die lijsten ten laatste de tiende dag na het onderzoek van de geloofsbrieven⁶² aan de griffier van de Senaat.

⁵⁸ Artikelen 211 en 212 van het Kieswetboek.

⁵⁹ Luidens de laatste zin van artikel 211, § 2, eerste lid, van het Kieswetboek moeten de aangewezen senatoren “lid zijn van de parlementen waaruit het Vlaams Parlement senatoren mag aanwijzen overeenkomstig artikel 67, § 1, 1°, en § 2, van de Grondwet”. De verwijzing naar artikel 67, § 2, is klaarblijkelijk een vergissing.

⁶⁰ Zie artikel 211, § 2, eerste lid, van het Kieswetboek: “leden die behoren tot hun politieke formatie of behoren tot de Nederlandse taalgroep van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”.

⁶¹ Artikel 211, § 3, van het Kieswetboek.

Diezelfde bepaling schrijft “in voorkomend geval” overleg voor met het oog op de naleving van de regel dat niet meer dan twee derden van de senatoren van hetzelfde geslacht mag zijn (artikel 67, § 3, van de Grondwet). Die regel geldt echter voor de samenstelling van de Senaat in zijn geheel en niet voor de subcategorie van de 29 deelstaatsenatoren van de Nederlandse taalgroep. Bij een volledige vernieuwing van de Senaat (zoals na de verkiezingen van 9 juni 2024) heeft dit overleg slechts zin indien ook de politieke formaties in de andere parlementen eraan deelnemen.

⁶² Indien het onderzoek van de geloofsbrieven tijdens de openingszitting wordt afgerond, is de *deadline* vrijdag 12 juli 2024.

2.2.1.4. Aanwijzing van de senatoren door het Waals Parlement, het Parlement van de Franse Gemeenschap en de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement

De twintig zetels van de Franstalige deelstaatsenatoren zijn verdeeld onder politieke formaties die verkozenen hebben in drie parlementen. In elk van die drie parlementen wijzen de verkozenen van de politieke formaties die in dat parlement zetelen, de titularissen van die zetels aan.

* * *

Bij de toepassing van de bepalingen van het Kieswetboek over de aanwijzingsprocedure moet er evenwel rekening mee worden gehouden dat de twintig zetels van de Franstalige deelstaatsenatoren globaal, *zonder specificatie per parlement*, tussen de politieke formaties zijn verdeeld (*supra*). In het proces-verbaal van de zetelverdeling dat de griffier van de Senaat aan de drie parlementsvoorzitters mededeelt,⁶³ staat enkel hoeveel van de twintig zetels aan elke politieke formatie toekomen, zonder dat wordt gespecificeerd tot welke “subcategorie” (tien voor het Parlement van de Franse Gemeenschap, acht voor het Waals Parlement en twee voor de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement) elk van die zetels behoort. Bovendien loopt de kalender na de verkiezingen voor de drie parlementen niet gelijk (*supra*), waardoor de in de aanwijzingsprocedure voorkomende termijnen in principe telkens een week vroeger verstrijken voor het Waals Parlement en (de Franse taalgroep van) het Brussels Hoofdstedelijk Parlement dan voor het Parlement van de Franse Gemeenschap.

* * *

Voor elk van de drie parlementen afzonderlijk geldt dezelfde procedure.⁶⁴ Ten laatste vijf dagen na het onderzoek van de geloofsbriefven bezorgt elke politieke formatie de parlementsvoorzitter een lijst met zoveel namen als het aantal zetels van deelstaatsenator waar ze in dat parlement recht op heeft.⁶⁵ De lijst moet ondertekend zijn door de meerderheid van de verkozenen van de politieke formatie die in het betrokken parlement zetelen.⁶⁶

In het Waals Parlement en in de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement worden alle senatoren (respectievelijk acht en twee) uit het parlement zelf aangewezen.⁶⁷ De

⁶³ Artikel 212*bis*, § 1, van het Kieswetboek.

⁶⁴ Artikelen 212*bis*, § 2, eerste en vierde lid, van het Kieswetboek.

⁶⁵ Luidens artikel 212*bis*, § 2, eerste lid, van het Kieswetboek, telt de lijst zoveel namen “als er zetels van deelstaatsenator toekomen aan de politieke formatie voor het betrokken parlement”.

⁶⁶ Een voorbeeld: de politieke formatie “Z” behaalt bij de verkiezingen 29 zetels in het Waals Parlement en 21 zetels in de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Zes van de 21 Brusselse parlementsleden worden door de Franse taalgroep verkozen tot lid van het Parlement van de Franse Gemeenschap. In het Waals Parlement moet een lijst van de politieke formatie “Z” door minstens 15 van haar 29 verkozenen worden ondertekend; in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement door minstens 11 van haar 21 verkozenen en in het Parlement van de Franse Gemeenschap door minstens 18 van haar 35 verkozenen (29 Waalse parlementsleden die *ipso facto* ook lid zijn van het Parlement van de Franse Gemeenschap plus 6 Brusselse parlementsleden).

⁶⁷ Artikel 67, § 1, 3° en 4°, van de Grondwet.

senatoren moeten behoren tot de politieke formatie die hen aanwijst.⁶⁸ In elk van beide parlementen kunnen de politieke formaties dan ook enkel leden die op hun kandidatenlijsten voor dat parlement verkozen zijn, tot senator aanwijzen.

In het Parlement van de Franse Gemeenschap worden tien senatoren aangewezen, waaronder drie leden van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement. Twee van die drie moeten ook deel uitmaken van het Parlement van de Franse Gemeenschap, voor de derde hoeft dat niet.⁶⁹ Ook hier geldt echter de regel dat alle senatoren moeten behoren tot de politieke formatie die hen aanwijst. Indien een politieke formatie een lid van de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement wil aanwijzen dat geen deel uitmaakt van het Parlement van de Franse Gemeenschap, is haar keuze bijgevolg beperkt tot de verkozenen op haar Brusselse kandidatenlijst.⁷⁰

De parlementsvoorzitters betekenen de lijsten met de namen van de door hun parlement aangewezen senatoren uiterlijk de tiende dag na het onderzoek van de geloofsbrieven⁷¹ aan de griffier van de Senaat.

* * *

Het Kieswetboek schrijft wel voor dat de drie parlementsvoorzitters, vóór ze de lijsten met de aanwijzingen aan de griffier van de Senaat bezorgen, zich er *samen* van vergewissen of de *globale* aanwijzing van de twintig deelstaatsenatoren van de Franse taalgroep aan alle voorwaarden voldoet.⁷² Enerzijds mag in elk parlement afzonderlijk het totaal van de namen op de lijsten van de politieke formaties niet hoger zijn dan het aantal deelstaatsenatoren dat krachtens artikel 67 van de Grondwet door dat parlement wordt aangewezen.⁷³ Anderzijds mag het totaal van de namen op de lijsten van een politieke formatie in de drie parlementen samen niet hoger zijn dan het aantal zetels van deelstaatsenator dat aan die politieke formatie is toegewezen.⁷⁴

De naleving van die twee en alle overige grondwettelijke regels betreffende de aanwijzing van de deelstaatsenatoren van de Franse taalgroep vormt het voorwerp van het overleg dat de politieke

⁶⁸ Artikel 212*bis*, § 2, eerste lid, van het Kieswetboek.

⁶⁹ Artikel 67, § 1, 2°, en § 2, tweede lid, van de Grondwet.

⁷⁰ In het hierboven gegeven voorbeeld zou de politieke formatie “Z” in het Parlement van de Franse Gemeenschap een senator kunnen aanwijzen uit haar 15 verkozenen die enkel in het Brusselse Hoofdstedelijke Parlement zetelen.

⁷¹ Indien in elk parlement het onderzoek van de geloofsbrieven tijdens de openingszitting wordt afgerond, is de *deadline* vrijdag 5 juli 2024 voor de voorzitters van het Waals Parlement en de Franse taalgroep van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement en vrijdag 12 juli 2024 voor de voorzitter van het Parlement van de Franse Gemeenschap.

⁷² Artikel 212*ter*, eerste lid, van het Kieswetboek.

⁷³ Artikel 212*bis*, § 2, derde lid, van het Kieswetboek.

⁷⁴ Artikel 212*bis*, § 2, tweede lid, van het Kieswetboek.

formaties “in voorkomend geval” moeten plegen, vooraleer ze hun lijsten aan de drie parlementsvoorzitters zenden.^{75 en 76}

2.2.1.5. Slotopmerking

In tegenstelling tot de vroegere regeling inzake de aanwijzing van de gemeenschapssenatoren door de fracties van de gemeenschapsparlementen, bevat de procedure voor de aanwijzing van de deelstaatsenatoren geen oplossing voor het geval waarin een politieke formatie geen of onvoldoende senatoren aanwijst voor de zetels die haar toekomen.⁷⁷

2.2.2. Procedure voor de aanwijzing van de gecoöpteerde senatoren

Aangezien de verkiezingen van de gemeenschaps- en gewestparlementen samenvallen met de Kamerverkiezingen en de Senaat bijgevolg volledig wordt vernieuwd, kan de procedure voor de aanwijzing van de gecoöpteerde senatoren pas beginnen nadat de geloofsbrieven van de nieuw aangewezen deelstaatsenatoren zijn onderzocht.⁷⁸

In een eerste fase wordt in de Kamer bepaald welke deelstaatsenatoren de gecoöpteerde senatoren mogen aanwijzen. Daartoe moeten er banden worden gelegd tussen, aan de ene kant, de *bij de Kamerverkiezingen* gevormde politieke formaties, waaronder de zetels van gecoöpteerd senator zijn verdeeld, en, aan de andere kant, de deelstaatsenatoren, die immers behoren tot politieke formaties die gevormd zijn *bij de verkiezingen van de gemeenschaps- en gewestparlementen*.

⁷⁵ Artikel 212bis, § 2, vijfde lid, van het Kieswetboek. Bij de installatie van de deelstaatsenatoren in 2014 klaagde een politieke formatie, waaraan 2 zetels van deelstaatsenator waren toebedeeld, aan dat zij geen Brusselse senator had kunnen aanwijzen, omdat de grote fracties in het Parlement van de Franse Gemeenschap en het Brussels Hoofdstedelijk Parlement een akkoord hadden gesloten over de verdeling van de 5 “Brusselse” zetels. Daardoor kon de niet bij dat akkoord betrokken formatie niet anders dan 2 Waalse senatoren aan te wijzen, wat volgens haar neerkwam op een onrechtmatige interpretatie van de regeling, die niet strookte met de geest van de institutionele hervorming en van de samenstelling van de Senaat (*Handelingen*, Senaat, 3 juli 2014, nr. 6-1, 11).

⁷⁶ Bij de grondwettelijke regels waarover de politieke formaties overleg moeten plegen, wordt ook de bepaling vermeld dat niet meer dan twee derden van de senatoren van hetzelfde geslacht mag zijn (artikel 67, § 3, van de Grondwet). Aangezien op hetzelfde ogenblik in het Vlaams Parlement negenentwintig deelstaatsenatoren worden aangewezen, heeft overleg over de naleving van het genderevenwicht slechts zin indien ook de Vlaamse politieke formaties eraan deelnemen.

⁷⁷ In de bepalingen over de aanwijzing van de gecoöpteerde senatoren is het vroegere artikel 219 van het Kieswetboek ongewijzigd bewaard (“Wanneer een of meer zetels wegens ongeldigverklaring, optie, overlijden of anderszins voorlopig toe te kennen blijven, wordt de stemming verdaagd, indien ten minste een derde van de in functie zijnde leden het vraagt.”). Het is niet duidelijk of die bepaling (“anderszins voorlopig toe te kennen blijven”) op dit geval kan worden toegepast.

⁷⁸ Artikel 218 van het Kieswetboek.

Onmiddellijk na het onderzoek van de geloofsbrieven van de deelstaatsenatoren deelt de griffier van de Senaat aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers mee hoeveel zetels van gecoöpteerd senator aan elke politieke formatie zijn toegekend. Elk van de bij de zetelverdeling betrokken politieke formaties bezorgt de Kamervoorzitter een verklaring met de namen van de deelstaatsenatoren die ze als haar vertegenwoordigers in de Senaat beschouwt. De verklaring moet worden ondertekend door de meerderheid van de volksvertegenwoordigers die op de kandidatenlijsten van de politieke formatie zijn verkozen en de meerderheid van de deelstaatsenatoren die in de verklaring worden vermeld. Nadat de Kamervoorzitter de geldigheid van de verklaringen heeft nagekeken,⁷⁹ worden ze door de griffier van de Kamer aan de voorzitter van de Senaat⁸⁰ meegedeeld.

In de tweede fase wijzen de deelstaatsenatoren die de politieke formaties vertegenwoordigen waaraan de zetels van gecoöpteerd senator toekomen, de titularissen van die zetels aan. De voorzitter van de Senaat deelt aan die senatoren het aantal zetels van gecoöpteerde senatoren mee waarop de betrokken formatie recht heeft. Ten laatste vijf dagen vóór de zitting waarop de gecoöpteerde senatoren worden geïnstalleerd,⁸¹ bezorgen de deelstaatsenatoren de voorzitter de naam (of namen) van de titularis(sen) voor de zetel(s) waarop hun politieke formatie recht heeft. De aanwijzing van een gecoöpteerd senator is slechts geldig als ze ondertekend is door de meerderheid van de deelstaatsenatoren die de politieke formatie vertegenwoordigen waaraan de zetel toekomt.

Indien een zetel van gecoöpteerd senator toekomt aan een politieke formatie die niet vertegenwoordigd is door deelstaatsenatoren, kunnen Kamerleden van die politieke formatie zelf een senator coöpteren.⁸² Uiterlijk vijf dagen vóór de zitting waarop de gecoöpteerde senatoren worden geïnstalleerd, bezorgt de politieke formatie de naam van de titularis aan de Kamervoorzitter. De aanwijzing moet ondertekend zijn door de meerderheid van de Kamerleden die op de kandidatenlijsten van de politieke formatie zijn verkozen. Nadat de Kamervoorzitter de

⁷⁹ Luidens artikel 220, § 2, derde lid, van het Kieswetboek “verwijdert [de voorzitter] de verklaringen die niet voldoen aan de voorwaarden bedoeld in het eerste en het tweede lid”. Het is niet duidelijk welke andere “voorwaarden” dan het formele geldigheids criterium van de ondertekening door de voorzitter kunnen worden gecontroleerd. Bovendien wordt niet aangegeven wat de gevolgen zijn van de “verwijdering” van een verklaring.

⁸⁰ Artikel 220, § 3, derde lid, van het Kieswetboek. De reden dat de verklaringen worden meegedeeld aan de voorlopige voorzitter van de Senaat (en niet aan de griffier) is wellicht dat diezelfde voorzitter vervolgens aan de in de verklaringen vermelde deelstaatsenatoren meedeelt hoeveel gecoöpteerde senatoren ze mogen aanwijzen (artikel 220, § 4).

⁸¹ In de praktijk komt de Senaat één week na de openingsvergadering opnieuw bijeen voor de aanstelling van de gecoöpteerde leden. Omdat de deadline van artikel 220, § 5, eerste lid, van het Kieswetboek (ten laatste vijf dagen vóór de zitting) in die omstandigheden praktisch onhaalbaar is, roept de voorzitter de deelstaatsenatoren van de politieke formaties op om de lijsten met de aanwijzingen “zo spoedig mogelijk” te bezorgen.

⁸² Artikel 67, § 4, van de Grondwet en artikel 220, § 6, van het Kieswetboek. Indien de Kamerleden van een politieke formatie de Kamervoorzitter geen geldige verklaring als bedoeld in artikel 220, § 2, van het Kieswetboek bezorgen, moet wellicht worden aangenomen dat die politieke formatie niet vertegenwoordigd is door deelstaatsenatoren.

geldigheid van de aanwijzing heeft nagekeken,⁸³ wordt ze door de griffier van de Kamer aan de voorzitter van de Senaat meegedeeld.

* * *

Indien nodig, plegen de bij de aanwijzing van de gecoöpteerde leden betrokken deelstaatsenatoren overleg met het oog op de naleving van de grondwettelijke regel dat niet meer dan twee derden van de senatoren van hetzelfde geslacht mag zijn.⁸⁴ Aangezien beide taalgroepen samen tien senatoren coöpteren, is de keuzevrijheid immers beperkt wanneer reeds meer dan dertig mannen of meer dan dertig vrouwen tot deelstaatsenator zijn aangewezen. Indien ook een politieke formatie in de Kamer een senator mag coöpteren, kan het nuttig zijn ook die Kamerleden bij het overleg te betrekken.

⁸³ Artikel 220, § 6, tweede lid, van het Kieswetboek. De bepaling is nagenoeg identiek aan die van artikel 220, § 2, derde lid, en geeft aanleiding tot dezelfde opmerkingen (zie voetnoot 79).

⁸⁴ Artikel 220, § 7, van het Kieswetboek.